

Naslovnica:

Pragozdni rob je občutljivo območje.

Foto: Petra Draškovič.

Proteus

Izbaja od leta 1933

Mesečnik za poljudno naravoslovje

Izdajatelj in založnik: Prirodoslovno društvo Slovenije

Odgovorni urednik:

prof. dr. Radovan Komel

Glavni urednik: dr. Tomaž Sajovic

Uredniški odbor:

Janja Benedik

prof. dr. Milan Brumen

dr. Igor Dakskobler

asist. dr. Andrej Godec

akad. prof. dr. Matija Gogala

dr. Matevž Novak

prof. dr. Gorazd Planinšič

prof. dr. Mihael Jožef Toman

prof. dr. Zvonka Zupančič Slavec

dr. Petra Draškovič

Lektor: dr. Tomaž Sajovic

Oblikovanje: Eda Pavletič

Angleški prevod: Andreja Šalamon Verbič

Priprava slikovnega gradiva: Marjan Richter

Tisk: Trajanus d.o.o.

Svet revije Proteus:

prof. dr. Nina Gunde – Cimerman

prof. dr. Lučka Kajfež – Bogataj

prof. dr. Tamara Lah – Turšek

prof. dr. Tomaž Pisanski

doc. dr. Peter Skoberne

prof. dr. Kazimir Tarman

Proteus izdaja Prirodoslovno društvo Slovenije. Na leto izide 10 števil, letnik ima 480 strani. Naklada: 2.500 izvodov.

Naslov izdajatelja in uredništva: Prirodoslovno društvo Slovenije, Salendrova 4, p.p. 1573, 1001 Ljubljana, telefon: (01) 252 19 14, faks (01) 421 21 21.

Cena posamezne številke v prosti prodaji je 5,00 EUR, za naročnike 4,20 EUR, za upokojence 3,50 EUR, za dijake in študente 3,00 EUR.

Celoletna naročnina je 42,00 EUR, za upokojence 35,00 EUR, za študente 30,00 EUR. 9,5 % DDV in poština sta vključena v ceno.

Poslovni račun: SI56 0201 0001 5830 269, davčna številka: 18379222. Proteus sofinancira: Agencija RS za raziskovalno dejavnost.

<http://www.proteus.si>

prirodoslovno.drustvo@gmail.com

© Prirodoslovno društvo Slovenije, 2014.

Vse pravice pridržane.

Razmnoževanje ali reproduciranje celote ali posameznih delov brez pisnega dovoljenja izdajatelja ni dovoljeno.

Uvodnik

V četrtek, 10. julija, sem v *Dnevniku* prebral novinarsko poročilo ob razglasitvi rezultatov raziskave PISA 2012 z naslovom *Problemske naloge trd oreh za slovenske šolarje*, v soboto, 12. julija, pa v *Delu* na strani, ki je namenjen mnenjem, zaskrbljen novinarski odziv na objavljene rezultate PISE 2012 z naslovom *Kapitan z vizijo*, v katerem je – glede na slabe rezultate slovenskih dijakinj in dijakov iz finančne pismenosti in reševanja problemskih nalog – zapisano, »da naši učenci niso konkurenčni, saj v šolah ne dobivajo sodobnih kompetenc«. Rezultati PISE so očitno postali vrhovno merilo, po katerem se sodi, ali ima kakšna država uspešno izobraževanje ali pa ga nima. Kaj sploh je PISA, sem razložil že v prej-

šnji številki. Toda v njej sem pisal o nečem, kar postavlja to vrhovno merilo pod vprašaj. Pisal sem namreč o skrajno kritičnem javnem pismu akademikov po svetu, naslovljenem na dr. Andreasa Schleicherja, direktorja *Programa mednarodne primerjave dosežkov učencev (Programme for International Student Assessment, okrajšano PISA)*. V pismu podpisani akademiki izražajo globoko zaskrbljenost zaradi negativnih učinkov, ki jih ima raziskava PISA. Prepričani namreč so, da bo že zdaj problematično »merjenje velike pestrosti izobraževalnih tradicij in kultur z enim samim, ozkim in enostranskim merilom na koncu povzročilo nepopravljivo škodo našim šolam in našim dijakom«.

Da si bodo bralke in bralci lahko osvežili spomin, naj ponovim: PISA je mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti petnajstletnih dijakinj in dijakov. Predvsem je zelo pomenljivo, da se raziskava ne izvaja na primer pod okriljem *Organizacije Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO)*, »ki ima jasna in zakonita pooblastila za sprejemanje ukrepov za izboljšanje izobraževanja in življenj otrok po svetuh«, ampak pod okriljem *Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD)*, ki takih pooblastil nima. Prav to pa je vredno posebne kritične pozornosti. OECD je namreč mednarodna gospodarska organizacija razvitih držav, ki sprejemajo načela predstavniške demokracije, predvsem pa načela svobodnega trga. Njen idejni temelj je neoliberalna politična in ekonomska ideologija, ki je tudi »skrita« predpostavka programa PISA. Zato ni prav nič presenetljivega, da je PISA poleg bralne, matematične in naravoslovne pismenosti petnajstletnic in petnajstletnikov začela raziskovati tudi *finančno pismenost* (eden od mojih znancev, sicer upokojeni profesor, je to posrečeno opredelil kot »šolo za kapitalizem«), ne raziskuje pa – kot so zapisali kritično akademiki v svojem pismu – »manj merljivih ali nemerljivih izobraževalnih ciljev, kot so razvoj telesnih, moralnih in umetniških sposobnosti ter sposobnosti, ki omogočajo tvorno sodelovanje v življenju skupnosti«. Akademiki popolnoma upravičeno opozarjajo, da »pripravljanje mladih ljudi na dobičkonosno zaposlitve ni edini in niti ne najpomembnejši cilj javnega izobraževanja, ki mora dijakinje in dijake pripravljati predvsem na sodelovanje pri demokratičnem urejanju življenja v skupnosti, na moralno delovanje in na življenje, v katerem si bodo prizadevali za osebno rast in duhovno blaginjo«. Zato imajo akademiki popolnoma prav, ko trdijo, da taka usme-

ritev »nevarno oža našo skupnostno predstavo o tem, kaj sploh je in bi moralo biti izobraževanje«.

Najbolj simptomatično je, da naša javnost s temi kritičnimi stališči akademikov po svetu o PISI bolj ali manj sploh ni seznanjena. Še več, novinarsko poročilo v *Dnevniku* se končuje z nenavadnim stavkom: »Naj še dodamo, da smo za mnenje (o zadnjih rezultatih PISE in o PISI sploh; pojasnilo je moje) želeli povprašati še vrsto drugih strokovnjakov s področja izobraževanja, vendar niso bili pripravljene spregovoriti ali pa so na dopustu.«

Eden največjih problemov v Sloveniji je, da tudi tisti strokovnjaki, ki so se odzvali na novinarčina vprašanja, sploh ne vidijo negativnih učinkov PISE. Rezultati PISE so za njih nekaj »svetega«, o čemer se ne razmišlja. Če se pri raziskavi slovenske dijakinje in dijaki odrežejo slabo, potem je to *dejstvo*, ki ga je treba z vso resnostjo upoštevati. Stališči dveh strokovnjakov za izobraževanje v *Dnevniku* so s tega stališča zaskrbljujoči. Eden je slabe rezultate slovenskih dijakinj in dijakov pojasnjeval s tem, da »se našim učenkam in učencem *ne uspe* enako dobro kot njihovim sovrstnikom iz uspešnejših držav *prilagoditi* (poudarek je moj in je pomemben, saj kaže, da govorec v veliki meri *zaupa* v koncept PISE) novim, neznanim in kompleksnejšim situacijam, kakršne prinašata omenjeni preverjanji«. Drugi izraža podobno *verovanje* v nezmožljivost strokovnjakov, ki pri PISI snujejo enotne standarde, po katerih se potem meri uspešnost oziroma neuspešnost izobraževalnih sistemov po svetu: »Rezultati ne povedo nič novega in niso nepričakovani. Čeprav ne moremo biti zadovoljni niti z rezultatom pri finančni pismenosti, ki je slab, pa so po mojem še hujši problem dosežki pri reševanju problemskih nalog.« Zadnje bi verjetno kar držalo, če ne bi bilo popolnoma nemišljeno in spregledano ideološko ozadje Pisinega preverjanja znanja. Šele ob zavedanju tega ozadja bi lahko sodili, kaj problemske

naloge sploh preverjajo. Izredno pomenljivo je, da se o tem ozadju ne sprašujejo strokovnjaki (ali pa njihovega glasu ne slišimo), ampak eden pomembnih sindikalnih voditeljev na področju izobraževanja. Besedilo, v katerem je naveden njegov odgovor, navajam dobesedno: »Niti strokovnjaki, ki so se s to raziskavo ukvarjali, pravih vzrokov (za podpovprečne rezultate slovenskih petnajstletnikov, pojasnilo je moje) še ne morejo poznati, ker je treba za to najprej opraviti precej mukotrпно in dolgočasno delo.« Šele ko bo analiza narejena, se bo po njegovih besedah mogoče pogovarjati tudi o ustreznih izboljšavah šolskih programov. *Hkrati bo po njegovem treba ovrednotiti, kaj raziskava PISA sploh meri, in odgovoriti na vprašanje, ali je za splošno izobraževanje državljanov ključnega pomena, da so slovenski rezultati v njej nadpovprečni* (besedilo sem poudaril sam). »Ta problem je treba raziskati, kajti gre za diktaturo raziskave, ki postaja usmerjevalec izobraževalnih sistemov zaradi vzpostavljanja teh lestvic, ki so že bile deležne ostrih kritik akademikov po svetu.« [...] Kar ob rezultatih PISA sploh izrazito odklanja, pa je »politična histerija, ki praviloma nastopi ob takšnih informacijah in zahteva takojšnje rezultate v obliki poenostavljenih rešitev.« Kako je *ekonomistično ideološko ozadje PISE* kljub vsemu »spregledano« in ponotranjeno – seveda kot nekaj »dobrega« in »neizogibnega« - kaže omenjeni komentar v *Delu*, kjer najdemo zapisana sledeča stališča: »In vendar bi moralo biti šolstvo ena najpomembnejših družbenih tem, če nam je mar za prihodnost. Če tega ne znajo presoditi politiki, bi jim to moralo sporočiti volilno telo. Vsi volivci, tudi tisti, ki nimajo otrok, bi se morali zavedati, kakšne so posledice tega, da ne znamo in ne zmoremo poskrbeti za naše otroke, saj naša prihodnost temelji na prihodnji generaciji zaposlenih. *Samo ti bodo lahko poskrbeli, da se bo družba gospodarsko razvijala, da bodo prihajale tuje investicije, da bo država kompetitivna na globalni ravni, Zdaj pa se že kaže, da naši učenci niso konku-*

renčni, saj v šolah ne dobivajo sodobnih kompetenc.« (Poudarek v ležečem tisku je moj.) Komentar se zaključuje prav srhljivo: »Šolstvo ni prostor, po katerem bi lahko tacali, a vendarle potrebuje vizijo in vodjo, ki bo motor barke znal prestaviti v višjo prestavo. Treba se je odločiti, kaj v prihodnosti hočemo, postaviti ustrezne cilje in določiti, kako jih bomo dosegli. Kdo bo to storil, če ne minister za šolstvo in njegova ekipa? Zavzeti učitelji, ki jim je mar in ki si vsak dan prizadevajo učencem predati kar največ znanja in potrebnih veščin, so lahko samoiniciativni. A če za vizijo in njen prenos v šole ne bo sistemsko poskrbljeno, bodo kakovostnega izobraževanja deležni samo tisti učenci, ki bodo imeli srečo, da bodo v njihovem razredu. A nikoli ni prepozno. *Državljanji se lahko kadarkoli odločimo in sporočimo, da je dobra izobrazba tista, ki Sloveniji omogoča konkurenčnost. To pa potem počnemo vsak dan znova, dokler šolske barke ne prevzame kapitan z vizijo.*« (Poudarek je moj.)

Kam pa to lahko pelje, kaže bizarna zgodba o tem, kako je ustanovitelj Microsofta Bill Gates - *kapitan z vizijo* - na hitro in tiho prevzel izobraževanje in skušal vsiliti enotne, nepreizkušene in nedemokratično sprejete izobraževalne standarde v Združenih državah Amerike. »Vrsta skupin je dobilo od fundacije Gates plačanih milijone dolarjev za to, da so potrdile, da so novi standardi pomembni za gospodarsko prihodnost,« lahko preberemo v povzetem članku z naslovom *Milijonarjeve nove funkcije. Neizvoljeni bogataš Bill Gates je odločal o novih šolskih standardih*, objavljenem 10. junija letos v spletni *Mladini*. Nacionalni škandal bo svoj epilog morda doživel v ameriškem kongresu. Vse, kar lahko še zapišemo v tem uvodniku, je pomenljivo vprašanje: Ali se sploh zavedamo, da nimamo nobenega nevtralnega izobraževanja? Vsako izobraževanje ima svojo ideologijo, PISA ekonomistično, pisci pisma, naslovljenega na direktorja PISE, pa humanistično. Sam sem za zadnjo.

Tomaž Sajovic